

Mrázik Julianna

egyetemi tanársegéd,
PTE, TKI

Hallgatók és végzetek nyelvismerete az Európai Unió 2001-es White Paper-je tükrében

Mi a Fehér Könyv? A Fehér Könyv (White Paper) az oktatásról és a képzésről (1)

1995-ben az EU miniszteri találkozásán a közoktatást az EU fontos politikai területeként határozták meg. Ennek megfelelően kiegészítik, támogatják az egyébként a tagállamok nemzeti ügyeként és feladatákként kezelt közoktatást. Az EU Alapító Egyezménye 126. cikkelyében megállapítja, hogy „a közösségnek hozzá kell járulnia az oktatás fejlesztéséhez azáltal, hogy a tagországok együttműködését bátorítja, ha szükséges, támogatja és kiegészíti e tevékenységüket”. A fenti cikkely egyike azoknak, amelyek alapján kidolgozták a Fehér Könyvet. Ebben célul tűzték ki az egész életen át tartó tanulás keretében „három európai nyelv elsajátítását”. Több európai nyelv ismerete ugyanis előfeltétele annak, hogy az Európai Unió polgárai kihasználhassák a határok nélküli egyetlen piac adta lehetőségeiket mind szakmai, mind egyéni szempontból. Ezt a nyelvtudást ki kell hogy egészítse az a képesség, amely segít abban, hogy az egyén alkalmazkodni tudjon a különböző kultúrákat jellemző munka- és életkörülményekhez. A nyelvek más emberek megismerésének kulcsát is jelentik. A nyelvtudás a kulturálisan gazdag és sokszínű Európához tartozás érzésének a kiépítésében és abban is segít, hogy Európa polgárai jobban megértsék egymást. (2)

Mindezekért a Fehér Könyv európai szinten a következő támogató eljárásokat javasolja:

I. Kommunikációs készségek (idegen nyelvi, informatikai és telekommunikációs eszközökkel való kommunikáció), közöttük:

A) Legalább két EU-idegen nyelv tanulásának elősegítése

B) Támogassa az újító nyelvtanítási módszereket

II. Együttműködési készség (kreatív és kritikai gondolkodás)

III. Személyiség önszabályozása (ezen belül a tanulásra való képesség) (3)

Jelen írásunkban az I. pontban vázolt irányelvekhez, azok közül kiemelten az I. pont A) – jelzetben leírtakhoz való igazodás kilátásait kerestük, azaz:

– ismernek-e a vizsgálatban részt vevők két európai uniós nyelvet? Valamint megfogalmaztuk a kérdést, hogy

– a felvetett elvárások miképpen lesznek mérhetőek, másképpen: a jelenlegi nyelvvizsga fog-e szolgálni a nyelvtudás elismeréseként? Továbbá:

– számítógép-használat alakulása a vizsgáltak körében mint előrejelző.

A válaszokat Pécsi Tudományegyetem Tanárképző Intézetében folytatott és rendelkezésre álló kutatási anyag felhasználásával próbáltuk megtalálni. (A vizsgálati anyagot Kocsis Mihály bocsátotta rendelkezésemre, melyért ezúton mondok köszönetet.)

A vizsgálat. Az előadásban annak a felmérésnek az eredményéről szólunk, amelyben a Pécssett 1985-től 2000-ig végzett tanárokat és a képzésben benn lévőket képzésükről és a pályájuk eddigi alakulásáról alkotott véleményükről kérdeztük. (1) A tanári pályára felkészítés színvonaláról, a képzés tartalmának gyakorlati alkalmazhatóságáról, illetve végzett hallgatóink szakmai életútjáról kérdőívvel gyűjtöttünk adatot, kérdőíves módszerrel.

Legalább két EU-idegennyelv tanulásának elősegítése. A mintában szereplők jelentős része diplomáját akkor szerezte, amikor még nem volt elemi feltétel az idegen nyelv ismeretének igazolása. A kiküldött kérdőívben a nyelvismeret vizsgával igazolható szintjét is fel szándékoztuk deríteni. A válaszokban a legkedveltebb nyelvként az angol és a német szerepelt. A nyelvek rangsorában harmadik helyen állt az orosz (a visszaküldők között 20 fő orosz szakos diplomával rendelkezett).

Felmérésünk esetében a kérdőív kitöltésekor a 323 fő közel 86%-a rendelkezett valamilyen szintű nyelvtudással. Az összesen megszerzett nyelvvizsgák száma 529 volt. Az igazolt nyelvtudással rendelkezők körében a harmadik nyelvvizsgát megszerzettek aránya meghaladta a 20%-ot. A legnépszerűbb nyelvnek az angol bizonyult. A második helyre a német, míg harmadik helyre a francia nyelv szorult.

A hallgatóktól és a diplomásoktól nyert adatokkal összehasonlításban arra is választ keresünk, hogy az összes nyelvvizsgák száma miképpen aránylik a mintában szereplők számához és ez az arány hogyan alakul a hallgatók és a végzetek körében. Ezek alapján a 323 fő 86%-a rendelkezett valamilyen szintű nyelvtudással.

A végzetek nyelvismeretére is kitért a kutatás (itt a kutatás sajátja, hogy ezt az adatot a pályán maradás és a pályaelhagyás vetületében is vizsgálta) Számunkra ez tanulságos a későbbiekre nézve. Az adatokat az alábbi táblázat tartalmazza:

a nyelvvizsgák száma (n=323)	n	angol	német	francia	D- és Ny-európai nyelvek	egyéb eu.-i ny.	holt nyelv	keleti nyelv
I. nyelv	277	124	86	14	27	17	7	2
II. nyelv	166	74	34	15	25	14	2	2
III. nyelv	66	15	9	2	21	10	5	4
IV. nyelv	14	-	5	-	2	4	3	-
V. nyelv	6	1	1	-	1	1	1	1
összes	529	214	135	31	76	46	18	9

1. táblázat. Az idegen nyelv ismerete a végzetek közül pályán maradók és pályaelhagyók körében (3)

A pályán maradók között a nyelvvizsgázottak száma magasabb volt (1,11 vizsga/fő), a pályaelhagyóké alacsonyabb (0,75 vizsga/fő). A nyelvvizsga megléte, nemléte vagy száma számos kérdést vet föl az uniós elvárások tekintetében: nem látszik ugyanis a nyelvtanulás elismerésére vonatkozó szabályozás. A jelenleg érvényes nyelvvizsgáztatási rendszerben az államilag elismert nyelvvizsgák közé – a korábban ismert nyelvvizsgaközpontok kivételével és újabban akkreditált nyelvvizsga-központok mellett – csupán néhány, külföldi székhelyű nyelvvizsgáztatási bázis tartozik bele (Cambridge Nyelvvizsgaközpont, Pitman Qualifications, ÖSD Osztrák nyelvi diploma), a pályára készülés szempontjából lényeges adatnak tekintettük a hallgatók idegennyelv-ismeretét. Számos hallgató esetében a diploma megszerzésének egyik korlátja a nyelvvizsga hiánya. Az Európai Unió oktatásügyvel kapcsolatos alapidokumentumai kiemelten kezelik az idegen nyelvi kommunikációval kapcsolatos alapkészségek kialakítását. (2)

Látható tehát, hogy amíg a mérésünkben a nyelvvizsga mint mutató, mint elérendő végcél és egyben eszköz a diploma megszerzéséhez a cél, addig az uniós elvárások inkább a nem mérhető de alkalmazható nyelvtudás elérését tűzik ki célul. Köztudomású, hogy a nyelvvizsga nem a nyelvtudást méri, szebben szólva „a nyelvtudás értékelése és mérése ma még formaorientált és nem tükrözi vissza a célkitűzéseknek megfelelő kommunikatív szemléletet”. (2) Abbéli aggályunkat tehát, hogy vajon a nyelvvizsga (lesz)-e a nyelvtudás elismerésére szolgáló eszköz, és ha igen, akkor az milyen jellemzőkkel fog bírni (meg egyező lesz-e a jelenlegi magyarországi szisztémával vagy sem), alátámasztja, hogy „Európában sehol sincs ilyen (nyelvvizsgáztatási) rendszer [kiemelés tőlem]”. (3)

Összességében megállapítható, hogy míg a végzetek esetében, egy C típusú nyelvvizsgával (mint egy feltételezett komplex mutatójával a nyelvtudásnak) számolva 39 főnek összesen 116 db nyelvvizsgája volt (angol nyelvre vetítve), addig a képzésben még

benn lévőknek ugyanilyen szintű nyelvvizsgálója 323 fő esetén 529 db, ez 0,3:0,6-hoz arányt mutat. Ez kétségtelenül jelzi, hogy a nyelvvizsga-szám emelkedik az idő elteltével, tehát az európai uniós célkitűzések elérésének a képzésnek ezen a szintjén lehet perspektívája. S ha hozzátesszük, hogy ez a tendencia ráadásul a tanár szakos hallgatók és a tanári végzettséget megszerzők körében áll fenn, akkor ebben még arra az európai uniós prioritásra is rímelhetünk, ami a tanárképzés fontosságát hangsúlyozza.

Az idegen nyelvi kompetencia (5) (Language Skills) fejlesztése mellett a számítógépes kompetenciák (Computer Competencies (6)) is kiemelt fontosságúak a Fehér Könyvben lefektetett prioritások körében. Erre nézvést a vizsgálat adatai szerint 316 főből 265-en (ez 83,9%-os kitöltöttséget jelent) alkalmaznak számítógépet. Eszerint 16,1%-a válszolóknak nincs birtokában a számítógép-használati ismereteknek. (7) Arról, hogy a használat szintje milyen, nincsen részletes kimutatásunk, de a szöveges válaszokból kiderült, hogy túlnyomórészt Windows-os és Dos-os programokat ismernek. Ebben a számban természetesen benne foglaltatik a felhasználói és a nem-felhasználói (magasabb) szintű alkalmazás is. A megszerzett adat (főként a nem-használókról szóló kimutató) differenciált értékelésének szempontjai lehetnek még (Török Balázs nyomán):

- anyagi erőforrásaik szűkössége egyelőre kizárja a számítógép/internet használatának lehetőségét;
- kulturális szokásaik és igényeik miatt maradnak távol a számítógép/internet használatától;
- a számítógép kezeléséhez szükséges kompetencia hiánya miatt nem használhatják az új médiát.(4) (8)

A kutatás sajátja, hogy a számítógép-használatot férfi-nő összehasonlításban is vizsgálta, ami további elemzési szempontokat nyújthat a kérdés vizsgálatában:

vizsgák	angol	francia	latin	német	oros	összesen
pályán maradók						
középfokú a	60	1	-	2	3	66
középfokú b	38	-	-	-	3	41
középfokú c	11	5	2	10	11	39
felsőfokú	7	6	1	15	16	45
összesen	116	12	3	27	33	191
1,11 vizsga/fő	0,26 felsőfokú vizsga/fő					
pályaelhagyók						
középfokú a	20	-	-	2	-	22
középfokú b	24	-	1	1	-	26
középfokú c	4	-	-	8	3	15
felsőfokú	5	9	2	15	4	35
összesen	53	9	3	26	7	98
0,75 vizsga/fő	0,27 felsőfokú vizsga/fő					

2. táblázat. A számítógép-használók aránya a mintába került férfiak és nők körében

Ezeknek a szempontoknak a mentén a vizsgálatban kapott adatok további elemzésére kell kitérni, melyre jelen írásunkban nem vállalkoztunk.

Az „*újító nyelvtanítási módszerek támogatása*” program pont. A nyelvismeret szintjének emeléséhez, a kulcskompetenciák közül az idegen nyelvi kommunikáció európai uniós elvárásának megfelelő szintjének eléréséhez a módszertani megújulás elsődleges fontosságú – ahogy azt az eu-s prioritások között látjuk – I. pont B)-ben leírtak szerint.

Előljáróban le kell szögezni Bárdos Jenő megállapítása mentén, hogy a nyelvtanulás egy adott nyelv megismerésére és elsajátítására irányuló pedagógiai folyamat (9), amely nem érhető el egyetlen módszerbe zártan, hanem a többféle létező módszer egyidejű vagy egymás utáni alkalmazásával valósítható meg. A módszertani megújulási tendencia indokoltságát támasztják alá vizsgálatunknak azok az eredményei, ahol a megkerdezett-

tek az egyetemi képzésben 49,4%-ban, a főiskolai képzésben 53%-ban a módszertani képzés megújítását látnák a legfontosabbnak. (10) Ez megelőzi a jogi, érdekvédelmi képzés beemelésének, a tanári tudás továbbfejlesztésének, a szociológiai felkészítésnek, a konfliktus-felismerésnek és a pszichológiai képességnek az igényét.

Az európai uniós célkitűzéseknek az elérése vagy az erre törekvés a képzésnek ezen a szintjén az alábbi lépések mentén indítható el. (ez egyben összhangot is teremthet az elvárások és a rendelkezésre álló lehetőségek között):

- nyelvi szükségletek felmérése,
- egyéni lehetőségek és társadalmi igények optimális egybevetése
- a kijelölt célok és elvárások, valamint a (nyelv)tanulók ismeretében (valamit az eszköz-ellátottság figyelembe vételével) a tananyag összeállítása és a módszertan kialakítása. (11)

Összegzés

Összegzésképpen tehát az 1985–2000 között a Pécsi Tudományegyetem tanárképzési programjában részt vevőkről és a végzettekről elmondható, hogy ismernek legalább két európai uniós nyelvet és összehasonlítva a két korosztálycsoportot ebben egyre inkább javuló tendencia mutatkozik. Hozzá tartozik, hogy eredményeinket egy jelenleg érvényes olyan koordináta-rendszerbe helyeztük el, ahol a nyelvtudás elismerése a nyelvvizsga. Ezen kívül pedig – vizsgálatunk eredményeire támaszkodva – észrevételeket tettünk az EU komputer-kompetenciára és a módszertani megújításra vonatkozó törekvéseire.

Jegyzet

- (1) Elhangzott a II. Országos Neveléstudományi Konferencián 2002. október 15-én (MTA, Budapest)
- (2) 63. oldal
- (3) (1) 156. oldal
- (4) (1) 63. oldal
- (5) A mi értelmezésünkben ezek a kompetenciák nyelvi ismereteknek, készségeknek és jártasságoknak sajátos összefonódása, amit adott esetben nyelvtudásnak nevezünk (5), 103. oldal
- (6) A Language Competencies-logika mentén ezen azokat a készségeket, jártasságokat értjük, amik összességében a számítógép használatát lehetővé teszik.
- (7) (1) 64. oldal
- (8) (4)
- (9) (5) 103. oldal
- (10) (1) 118. oldal
- (11) (5) 106. oldal

Irodalom

- Kocsis Mihály (2002): *Tanárképzés a Pécsi Tudományegyetemen*. Kézirat, Szentlőrinc. 169.
- Petneki Katalin (2002): Az idegen nyelv tanításának helyzete és fejlesztési feladatai. *Új Pedagógiai Szemle*, 7–8. 147–160.
- Vágó Irén (2000): A kiemelt területek fejlődése. In: *Jelentés a Magyar Közoktatásról*. Országos Közoktatási Intézet, Budapest. 204–213.
- Török Balázs (2001): *A diákok számítógép-használati szokásai – internetezés és elektronikus levelezés*. <http://www.oki.hu/cikk.asp?Kod=2001-07-it-Torok-Diakok.html>
- Bárdos Jenő (1997): *A nyelvtanítás története és a módszerfogalom tartalma*. Veszprémi Egyetemi Kiadó, 135.

Abstract

This paper is sentenced to the 2nd Conference on Education in the Knowledge Based Society held in Budapest, 24–26 October, 2002. This lecture is about some priorities of the European Union and its White Paper regarding to the Language Skills, Computer

Competencies upon the data of a research made in the University of Pécs, in the Teacher Training Institute. We are looking for answers in the fields of the evaluation of language skills, the methodological aspects and about their renewal.

Köszönöm Kocsis Mihály, Reisz Terézia, Géczy János és Huszár Zsuzsanna támogatását.

Az Iskolakultúra könyveiből